

LISA 2. Erandite taotlemise analüüs

1. Erandite taotlemise statistika Sotsiaalkindlustusameti andmetel

Erandite taotlemise üldandmed (2024.a):

- Esitatud taotlusi: 2724
- Taotlusi esitanud inimeste arv: 1879
- Erandi otsuste alusel teostati 1,6% kõikidest abivahendite tehingutest

Tabel 1: Erandite taotlemise otsused (2024.a)

Otsuse liik	Otsuste arv	Otsuste osakaal taotlustest
Positiivne	2357	86,5%
Negatiivne	45	1,7%
Lõpetatud	155	5,7%
Osaliselt positiivne	167	6,1%
Kokku	2724	100%

Erandi taotluse alusel abivahendeid saavate inimeste osakaal on väga väike, ca 2,7% kõikidest abivahendite saajatest. Kuigi erandi taotlusega seotud inimesi on vähe, kulub nendele abivahenditele ligi kolmandik SKA abivahendite eelarvest. See on palju rohkem, kui nende inimeste või tehingute arv eeldaks. See tähendab, et kuigi erandi menetlusi on vähe, siis nende mõju eelarvele on oluline, mis viitab, et erandi taotluse alusel soetatakse kallimaid abivahendeid. Seda ilmestavad tabelis 3 toodud andmed, kus üle poole kõikidest eranditaotlustest esitati piirhinna tõstmiseks.

Kõige rohkem erandite taotlusi on seotud proteeside, kuulmis- ja liikumisabivahenditega (peamiselt ratastoolidega). Näiteks põlve- ja reieproteesid on tellimusmeditsiiniseadmed, mida ei ole küll koguseliselt palju, kuid nad valmistatakse iga inimese jaoks eraldi käsitööna ja selle tõttu ei pruugi kehtestatud piirhind alati katta tegelikke kulusid (nt kui on olnud tegemist mõlema jala amputeerimisega, siis võivad mõlema jala proteesid maksta kokku ca 100 000 eurot). Kuulmisabivahendid on samuti kallid (ca 5000 eurot). Ratastoolide puhul on olnud erandi taotlusi, kus individuaalselt kohandatud spetsiaalne ratastool maksab ca 20 000 eurot.

2. Peamised erandite taotlemise põhjused ja abivahendi valdkonnad, milles erandeid taotletakse

Tabelis 3. on välja toodud, millistel põhjustel erandeid taotletakse ja tabelis 4. on välja toodud, millised on peamised abivahendite valdkonnad, milles erandeid taotletakse. Paljud erandi taotlused sisaldavad mitut erinevat samal ajal esitatud vajadust (nt piirhinna tõstmine koos omaosaluse vähendamisega), mistõttu on andmed tabelis 3. esitatud koondatuna peamise põhjuse alusel.

Tabel 3. Erandite taotlemise põhjused SKA-s (2024.a)

Erandi taotlemise põhjus	Taotluste arv	Osakaal taotlustest
Piirhinna tõstmine	1481	54%
Erandi tingimus loetelus	294	11%
Uus abivahend enne vana kasutusaja lõppemist	284	10%
Piirlimiidi tõstmine	274	10%
Loeteluväline abivahend	108	4%
Muu	105	4%
Teenuse muutus	99	4%
Omaosaluse vähendamine	79	3%
Kokku	2724	100%

LISA 2. Erandite taotlemise analüüs

Andmetest nähtub, et piirhinna tõstmine moodustas üle poole (54%) kõikidest erandite menetluse põhjustest. See viitab süsteemsele probleemile, et kehtivad piirhinnad ei kata paljude vajalike abivahendite tegelikke hindu ega arvesta piisavalt erinevate sihtrühmade vajadustega. Täpsemad näidustused ning põhjendatud juhtudel – kui tegemist on väga individuaalsete ja spetsiifiliste toodetega – on võimalik tootegrupi sees piirhinda mitte kehtestada (mis võimaldaks TerK-il soodustust arvutada toote hinnast). Ülejäänud pool erandite menetlusest on jaotunud küllaltki võrdselt teiste erandi taotlemise põhjuste vahel. Positiivsete otsuste määr on väga kõrge (86,5%, lisaks osaliselt positiivsed otsused 6,1%), mis tähendab, et paljusid vajadusi oleks võimalik katta ilma eraldi erandimenetluseta.

Tabel 4. Erandite taotlemise valdkonnad SKA-s (2024.a)

Abivahendite valdkond	Erandi taotluste arv
Kõik proteesid (varuosad, remont)	763
Kuulmisabivahendid	621
Liikumisabivahendid	475
Laste abivahendid	320
Inkontinents abivahendid	156
Ortopeedilised jalatsid	136
Hooldusega seotud abivahendid	135
Kommunikatsiooniabivahendid	47
Nägemisabivahendid	28
Juhtkoer	18
Ortoosid	13
Autokohandused	11

3. Loeteluvälised abivahendid

Loeteluväliste abivahendite võimaldamine erandi taotluste alusel on taganud inimeste jaoks SKA teenusekorralduses paindlikkuse. Osaliselt on see paindlikkus olnud vajalik, sest mõned abivajadused on väga harva esinevad. Kui vajadus on aja jooksul kasvanud, siis on loetelu uute abivahenditega täiendatud (nt trepironija, juukseproteesid). Loeteluväliste abivahendite andmed ilmestavad, milliseid vajadusi 2024. a tagati. Kõik seni esitatud loeteluvälised vajadused on kaardistatud ning neid saab arvestada uute kategooriate ja hüvitamise reeglite loomisel TerK-is. Loeteluväliste abivahendite otsuste kõrge positiivne määr (89%) viitab võimalusele need loetellu integreerida.

Tabel 5. Erandi otsused SKA-s loeteluvälistele abivahenditele (2024.a)

Erandi otsused	Otsuste arv
Positiivsed	90
Negatiivsed	5
Menetlus lõpetatud	12
Kokku	107

LISA 2. Erandite taotlemise analüüs

Tabel 6. Loeteluvälised abivahendid - positiivsed otsused SKA-s (2024.a)

Positiivse otsusega loeteluvälised abivahendid	Otsuste arv
Ratastoolide käiturseadmed	30
Surverõivad	20
Neuroortoosid	9
Silmadega juhitava kommunikaatori statiiv	9
Kuulmisabivahendite tarvikud (nt lisamikrofonid)	8
Asendravi madrats	3
Kommunikaatori kasutamiseks mõeldud erilahendused (juhtkangid, klaviatuur)	2
Erilahendustega turvapiiretega funktsionaalvoodi	2
Kommunikaatori remont	1
Kaherattaline jalgratas	1
Individuaalne kaitsekiiver	1
Digitaalsed suhtlusabivahendid	1
Erilahendusega klaviatuur	1
Koljuortoos	1
Asendravipadi	1
Kokku	90

4. SKA erandite liigid, juhtumipõhised näited ja TerK võimalikud süsteemsed lahendused

Allolevad näited sisaldavad väljamõeldud, kuid elulisi juhtumeid, mis ilmestavad SKA-le esitatud erandi taotluseid. Näite juures on välja toodud ka võimalik süsteemne lahendus TerK-is, eesmärgiga vältida erandimenetlusi ja pakkuda vajalikku lahendust läbi diferentseeritud hüvitamistingimuste, mis võimaldavad arvestada erinevate sihtgruppide erinevaid vajadusi. Abivahendite üleminekul TerKi ning hüvitamistingimuste määratlemisel võetakse arvesse ka juba SKA erandimenetluse senist praktikat, et ennetada olukordi, kus inimesele vajaliku abivahendi saamine võib põhjendamatult viibida.

4.1. Omaosaluse vähendamine

Jaanus (42) vajab aktiivsusgrupp III põlve- ja reieproteesi (ISO-kood 06.24.15.03, piirhind 14 800 €). Riik katab 90 %; omaosalus 10% oleks ~1480 €.

Põhjus erandiks: Omaosaluse tasumine nii suures summas ei ole võimalik.

Võimalik lahendus Tervisekassas: Täiendav ravimi- ja meditsiiniseadme hüvitis¹ kehtib Tervisekassa soodustusega retseptiravimite ja meditsiiniseadmete puhul. Kui inimene on kalendriaasta jooksul tasunud nende eest vältimatut omaosalust rohkem kui 100 €, rakendub talle automaatne täiendav hüvitis, mis vähendab edaspidiseid kulusid.

Näiteks, kui meditsiiniseadme piirhind on 14 800 € ja Tervisekassa hüvitab sellest 90%, jääks inimese tavapäraseks omaosaluseks 10% ehk 1 480 €. Kuna täiendav hüvitis rakendub pärast 100 € suurust omaosalust, väheneb inimese tegelik kulu oluliselt. Selle näite puhul tuleb esmalt tasuda 100 € (eeldusel, et varasemad kulud puuduvad). Järgmisest 200 €-st (vahemikus 100–300 €) hüvitatakse 50%, mistõttu inimene maksab veel 100 €. Ülejäänud 1 180 €-st (ehk osast, mis ületab 300 €) hüvitatakse 90%, seega on inimese omaosalus sellest 118 €.

Kokku moodustab inimese omaosalus 318 €, mis on oluliselt väiksem võrreldes algse 1 480 €-ga. Omaosalus võib praktikas olla veelgi väiksem, kui inimesel on varasemalt juba kulutusi meditsiiniseadmetele ja ravimitele.

4.2. Uus abivahend enne vana kasutusaja lõppu

¹ Täpsem info kättesaadav: [Täiendav ravimi- ja meditsiiniseadme hüvitis | Tervisekassa](#)

LISA 2. Erandite taotlemise analüüs

Rasmus (24) jalalaba protees (ISO-kood 06.24.03) ei sobi pärast kahte aastat kasutamist tulenevalt aktiivsemast eluviisist ja suurest kaalukaotusest. Proteesi loetelujärgne kasutusaeg on 7 a.

Põhjus: Loetelu lubab uue proteesi soetada 5. aasta pärast.

Võimalik lahendus Tervisekassas:

Meditsiiniseadme seaduse § 32¹ lõike 3 kohaselt peab meditsiiniseadme müüja veenduma seadme sobivuses ning vajadusel tagama selle kohandamise kasutajale, et lahendada võimalikult palju individuaalseid olukordi otse tootja ja kasutaja vahel.

Kui selline kohandamine ei ole võimalik või tekib sagedamini olukordi, kus meditsiiniseade ei vasta kasutaja vajadustele, saab meditsiiniseadmete hüvitamistingimustega tagada, et põhjendatud juhtudel või teatud diagnooside korral hüvitatakse inimesele meditsiiniseadet sagedamini (nt kahe aasta tagant). Meditsiiniseadmete loetelu uuendatakse kaks korda aastas – 1. jaanuaril ja 1. juulil. Loetelu muudatused tehakse vastavalt tervishoiusüsteemi arengutele, patsientide vajadustele ning spetsialistide ettepanekutele. Hüvitamistingimusi on võimalik muuta või täpsustada põhjendatud juhtudel, et paremini kajastada inimeste vajadusi ja muutuvaid tervise seisundeid. Sellised muudatused võimaldavad paindlikumalt reageerida olukordadele, kus olemasolevad tingimused ei taga piisavat toetust või ei arvesta piisavalt kasutajate tegelikku olukorda.

4.3. Loeteluväline abivahend

Laura (7 k) vajab koljuortoosi, kuid sellist toodet loetelus pole.

Põhjus erandiks: Puudub ISO-kood, pole loetelu alusel hüvitatav.

Võimalik lahendus Tervisekassas:

Kõikide loeteluväliste toodete osas tehakse ettepanek ettevõtetele toodete meditsiiniseadmete loetellu kandmiseks. Selliselt tagatakse, et kõik seni erandi taotluse alusel rahastatud tooted saaksid kantud meditsiiniseadmete loetellu. Meditsiiniseadmete loetelu uuendatakse kaks korda aastas – 1. jaanuaril ja 1. juulil. Loetelu muudatused tehakse vastavalt tervishoiusüsteemi arengutele, patsientide vajadustele ning spetsialistide ettepanekutele. See võimaldab lahendada vastava meditsiiniseadme vajaduse kõikide patsientide jaoks terviklikult ning efektiivselt, ilma et iga juhtumit peaks tulevikus eraldi hindama, seejuures arvestades sihtgrupi üldist vajadust ja tagades parema ligipääsu vajalikule meditsiiniseadmele.

4.4. Limiidi suurendamine

Maarika (61) vajab 240 pähet ühes kuus tulenevalt tarvitavatest ravimitest, mis suurendavad urineerimist.

Põhjus erandiks: Loetelu lubab osta ühes kuus 120 pähet, aga vajadus on kahekordne tulenevalt tervislikest põhjustest.

Võimalik lahendus Tervisekassas:

Põhjendatud vajaduse korral hüvitamistingimuste diferentseerimine, mis võimaldab teatud diagnoosi või tervisliku seisundi alusel hüvitada suuremas koguses mähkmeid.

4.5. Piirhinna tõstmine

Klaarika (29 a) töötab õpetajana ja vajab Bluetooth-funktsiooniga kõrvasisest kuuldeaparaati. Kuna ta töötab ja kasutab kuuldeaparaati igapäevaselt, siis tal on õigus osta kõrgema piirhinnaga toode (aktiivsusgrupp II, ISO 22.06.12.02 piirhind 736€). Sobiva mudeli hind on aga 1 800 €, mis teeb inimese omaosaluseks $(10\% \times 736) + (1800 - 736) = 1137,6 \text{ €}$.

Põhjus erandiks: Vajaliku tehnoloogilise lahendusega abivahendi hind ületab loetelus kehtestatud piirhinda, mistõttu jääb sobiv abivahend inimesele kättesaamatuks.

Võimalik lahendus Tervisekassas:

Kehtiva piirhinna süsteemi täpsustamine, luues olemasoleva tooterühma (nt kuuldeaparaadid) sees kitsam piirhinnarühm, mis arvestab spetsiifiliste tehnoloogiliste omaduste, näiteks Bluetooth-

LISA 2. Erandite taotlemise analüüs

funktsiooni, olemasolu. Selline lähenemine võimaldaks määrata kõrgema piirhinna nendele seadmetele, mille tehnilised näitajad ja hind ületavad tavapärase rühma keskmise taseme, kuid mille kasutamine on meditsiiniliselt põhjendatud ja vajalik, näiteks töölase või sotsiaalse toimetuleku tagamiseks.

Kitsama piirhinnarühma loomine tagab, et ka kõrgema hinnaga, kuid meditsiiniliselt ja funktsionaalselt vajalike seadmete puhul oleks inimestel ligipääs riigipoolsele hüvitisele, vähendades oluliselt omaosalust. See võimaldab lahendada olukorra süsteemselt, ilma et iga üksikjuhtumit tuleks eraldi käsitleda, ning tagab parema vastavuse tegelikule abivajadusele.

4.6. Tehingu liigi muutus

Vaino (56) vajab traumajärgselt püsivalt elektrilist funktsionaalvoodit (18.12.10); loetelu lubab vaid üüritehingut 46,80 €/kuus, voodi kasutuaajaks on kehtestatud 8 aastat.

Põhjus erandiks: 8.a üürikulu ületab ostuhinna, pikaajalisel hooldusel oleks ratsionaalne lubada müük.

Võimalik lahendus Tervisekassas:

Võimaldada elektrilise funktsionaalvoodi puhul nii müügi- kui ka üüritehingut, sõltuvalt patsiendi tervislikust seisundist ja abivahendi kasutusprognosist. Selline paindlik lahendus võimaldab valida kulutõhusama rahastamisviisi, võttes arvesse seda, kas patsiendil on tegemist ajutise või pikaajalise kasutusvajadusega.

Kui abivahendi pikaajaline kasutamine on meditsiiniliselt põhjendatud ja prognoositavalt püsiv, võib müügitehing olla riigile soodsam ja patsiendile mugavam lahendus. Sellise põhimõtte rakendamine aitab vältida olukordi, kus pikaajaline üürikulu ületab seadme ostuhinna mitmekordselt ning võimaldab ressursse kasutada sihipärasemalt ja säästlikumalt.

4.7. Võimaldamine erandi taotluse alusel

Mart (12 a) autismispektrihäirega vajab taustamüra vähendamiseks klassiruumis kuulmisabivahendiga koos kasutatavat traadita suhtlemisabivahendit (FM-süsteemi, ISO 22.18.24), mille loetelus ongi märges „erandi taotluse alusel“

Põhjus: Kõik vastavalt märgitud ISO-koodid läbivad erandi menetluse.

Võimalik lahendus Tervisekassas:

Erandite menetluse asemel on võimalik kehtestada rühmapõhised hüvitamise tingimused, mis täpsustavad, kellel ja millisel juhul on õigus seadet saada ilma eranditaotluse esitamiseta.

Näiteks FM-süsteemide puhul, mida kasutatakse kuulmis- ja suhtlemisraskustega laste hariduskeskkonnas, võiks loetelus sätestada selged hüvitamistingimused (nt vanus, diagnoos, kasutuskohas), mis võimaldavad nendele suunatud ja süsteemset rahastamist. Selline lähenemine lihtsustab ja kiirendab abivahendite kättesaadavust, vähendab halduskoormust ja toetab sihtgrupi vajadust õigeaegse ning sobiva abivahendi kasutamiseks.